

ALAN, HABITUS ve SERMAYE KAVRAMLARIYLA PIERRE BOURDIEU*

Merve KAPLAN**

Mahmut YARDIMCIOĞLU***

ÖZ

Bourdieu sosyolojisi ile diğer sosyologların metodolojilerinin ayrıldığı nokta Bourdieu'nun kabul gören genellemeleri sorgulaması ve bu bağlamda karşıtlıkları birleştirme çabasıdır. Sosyoloji biliminin temelini atan klasik sosyologlar ve onların ortaya attıkları kavramlar günümüze kadar birikerek, sosyoloji bilime bir temel oluşturmuşlardır. Bu birikim birtakım karşıtlıkları da beraberinde getirmiştir. Bourdieu metodolojisinde bir diğer ayırım bu söz konusu karşıtlıkları aşma çabası ve girişimleridir. Bourdieu'nun kavramsal gelişimi habitus, sermaye ve alan kavramlarını kullanmada, meta kuramsal ilkeler ve geniş bir perspektif ile konumlanmaktadır. Bourdieu ilişkisel düşünmek bağlamında, toplumsal bütünleşme fikri ve rasyonelleşme temasını esas alarak, sosyal gerçekliği bütün olarak anlama çabalarında bulunmuştur. Bourdieu her kavram ve kuramın, incelenen olgu ve olaya göre açıklayıcılığının değişebileceği varsayımından yola çıkarak, kavramlar arasındaki ikiliklere eleştirel bakış açısı getirmiştir. Bourdieu'nun bu kavramlara bakış açısında önemli bir ifade yolu reflexive ifadesidir. Reflexive ile Bourdieu, neden ve sonuç arasında iki yönlü dönüşlü dairesel ilişkiler kurmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda sosyal bilimlerde, düşünümsel arka plan üzerinde, kendisini tetikleyen etmenleri dönüşümlü olarak etkisi altına alan bir toplumsal eylem ile anlamlandırma çabası söz konusudur. Bu çalışma ile bu bakış açıları perspektifinde Bourdieu'nun üzerinde çok düşündüğü alan, habitus ve sermaye kavramları irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Habitus, Alan, Sermaye, Reflexivite

PIERRE BOURDIEU WITH SPACE, HABITUS AND CAPITAL CONCEPTS

ABSTRACT

The point at which the methodologies of Bourdieu sociology and other sociologists partake is the question of Bourdieu's accepted generalities and in this context an attempt to combine oppositions. The classical sociologists who laid the foundations of sociological science and the concepts they invented have formed a basis for the science of sociology by accumulating them day by day. This accumulation brought with it certain oppositions. Another distinction in the Bourdieu methodology is the effort and initiatives to overcome opposition. Bourdieu's conceptual development is based on the use of habitus, capital and space concepts, meta-theoretic principles and a broad perspective. In the context of Bourdieu's relational thinking, the idea of social integration and rationalization has mainly been found in the effort to understand the social reality as a whole. Bourdieu has brought a critical view of the dualities between concepts, guided by the assumption that every concept and theory is subject to change in the explanatory nature of the phenomenon examined. An important way of expressing Bourdieu's point of view on these concepts is the reflexive expression. Reflexive and Bourdieu intend to establish two-way circular relations between cause and effect. In this context, in social sciences, there is a struggle to make meaning with a social action that influences the triggering factors alternately on the thoughtful background. With this work, the concept of habitus and capital, which is very much considered by Bourdieu in the perspective of this perspective, has been tried to be examined.

Keywords: Habitus, Space, Capital, Reflexivity.

Atf Bilgisi: KAPLAN, M., YARDIMCIOĞLU, M. (2020). Alan, Habitus ve Sermaye Kavramlarıyla Pierre Bourdieu, *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (1), 23 – 37.

* Bu makale daha önce yazarların *Social Sciences Studies Journal* Dergisi 2018 yılı 14. Sayısında aynı başlıkla yayımlanmış metinlerinin gözden geçirilmiş yeni halidir.

** Öğr. Gör. Gaziantep Üniversitesi, Oğuzeli Meslek Yüksekokulu, E-mail: kaplanmerve33@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5648-0902, Gaziantep/ TÜRKİYE.

*** Prof. Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, mahmutyardimcioglu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1335-8357, Kahramanmaraş/TÜRKİYE.

Citation Information: KAPLAN, M., YARDIMCIOĞLU, M. (2020). Pierre Bourdieu with Space, Habitus and Capital Concepts, *HABITUS Journal of Sociology*, (1), 23 – 37.

Başvuru / Received: 11 Temmuz / July 2020.

Kabul / Accepted: 06 Ağustos / August 2020.

Derleme Makale/Review Article.

GİRİŞ

Metodolojizm, bilimsel bir çalışmada yöntem üzerine düşünümün bilimde etkin olarak kullanımından farklılaşma yoluyla ayrılmasıdır. Metodoloji yöntemi yöntem için geliştirmek anlamına gelmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2003:33). Bourdieu'nun metodolojisi var olarak kabul edilen genellemeleri sorgulayarak kabulleri eleştirmeye yöneliktir. Kavramlar hakkındaki düşüncesi metodun ona kavramları dayattığı yönündedir. Bourdieu sosyolojisinde kuram ve metodoloji iç içe olup ayrılmazlar. Bourdieu metodolojisinde kuram pratiği var olduğu şekli itibarıyla yönlendirememektedir. Burada Bourdieu'nun reflexivity kavramı ortaya çıkmaktadır. Reflexivity ile anlatılmak istenen pratik ve teori ilişkisindeki dönüşlü metottur. Yani başka bir ifade ile pratik ve teorinin hem düşünümsellik hem de dönüşümsellik anlamlarıdır (Wallace ve Wolf, 2013: 135). Bourdieu reflexivity kavramının bu anlamı ile bilimsel doğruya ulaşmada yapıbozum ile evrensellik, us ile görelilik arasında bağlantı kurarak tarihselci bir akılcı anlayış ile mantık yürütmenin bir ifadesidir. Bourdieu'nun eleştirdiği kavramlar ve düşünürlerden ayrıldığı esas nokta düşünümselliği kullanmasıdır. Bourdieu'ya göre düşünümselliğin etkin olamamasının sebebi entelektüelin kendisini sorgulama cesareti göstermeyerek bundan kaçınmasıdır. Bourdieu'nun diğer düşünürler üzerindeki en büyük eleştirisi kültür ve eğitim sistemi üzerine savları siyasal bağlamda sunarken olması gerekenin tarihsel bir çözümleme üzerine kurulacak genel bir antropoloji kurma girişimleridir. Bourdieu metodolojisinin oluşmasında bir diğer görüş sosyoloji ve tarihin iç içe geçmiş olup ayrılamayacağı düşüncesidir. Sosyolojik bakış açısı olmadan tarih anlaşılabilir aynı şekilde tarihsellik perspektifinden bakmadan sosyoloji yapmak mümkün olmamaktadır (Bourdieu ve Wacquant, 2003: 156). Bourdieu nesnel ve öznel bilgi biçimlerini bütünleştirmek istemektedir. Ona göre genel bir pratikler bilimi altında birleşmek insan eylemi hakkında fikir geliştirmeye engel olan genel karşıtlıkların sosyal bilimlere olan zararını en aza indirerek fikir sahibi olmayı kolaylaştıracaktır. Bu bağlamda kuramsallaştırma ve ampirik araştırma ayrılmamalı ve bir arada götürülmelidir. Bir kuramın anlamlı olabilmesi için ampirik nesnesi olmalıdır. Bourdieu'nun bu sosyolojik kaygıları toplumsal yaşamın ikiliğini fark etmeyi sağlayarak bu ikili uğrakları sosyolojik açıklamalar ile bütünleştirerek dünyanın nesnel ve öznel, içsel ve

dışsal, bireysel ve toplumsal inceliklerini arama çabalarını kolaylaştırmaktadır (Gorski, 2015:48-49).

ALAN KAVRAMI

Bourdieu'nun en meşhur kavramlarının başında alan kavramı gelmektedir. Bourdieu'nun sosyolojik araştırma nesnelere kavramsallaşmasına yardım eden kavram alan kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır (Bourdieu ve Wacquant, 2003: 97). Alanların işleyişinde her birinin kendi mantığı yani, bir bakımdan sosyolojik belirleyicilik anlamına gelen oyunun kuralları önemli olmaktadır. Bu bağlamda Bourdieu kavramlarının kolay anlaşılması için oyun metaforunu geliştirmiştir. Oyunun oynandığı yer alan olarak ifade edilmektedir. Oyuncunun oyunu oynamaya değer bulması ve mevcut şartlardan memnun olarak doxanın sorgulanmaması için gerekli olan tek şey oyuncunun çıkarlarıdır. Oyuncunun çıkarlarını ifade eden kavram illusio olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda doxa tanınmış düzen sorgulanmadan oyuna dahil olmak anlamına gelmektedir (Bourdieu, 2006b:405). Bourdieu'nun alan kavramını bir başka şekilde ifade etmek gerekirse sermaye olarak tanımladığı kavramların ifade sahasıdır. Bourdieu'da alan kavramı toplumsal kimlikleri başkaları ile zıtlıklar aracılığıyla imar ettiğine ve sosyolojik bakımdan özelliklerini kavramaları onları karşıt ilişkilerden meydana gelen kapsamlı bir sahada konumlandırma zorunluluğuna ilişkin meta-teorik eğiliminden faydalanmaktadır (Gorski, 2015:54). Bourdieu'nun alan mefhumu metodolojik dilde analiz vahiti olup çeşitli gözlem vahitlerinden meydana gelmiştir. Alan mefhumunu inşa eden bu vahitler başlıca kişiler, örgütler, topluluklar, toplumsal etkileşimler olarak ifade edilmektedir. Geleneksel metodolojik dilde alanları direkt olarak gözlemek söz konusu değildir. Alanları gözlemek için karşılıklı ilişki içinde fonksiyonunu sürdüren ampirik verilerden yararlanarak sonuç almak mümkün olmaktadır (Gorski,2015:54). Bourdieu'ya göre alanın oluşmasının evreleri vardır. Bir alanın oluşumundan söz etmek için 3 evre vardır. Bu evrelerden birincisi özerkliğin kazanılması durumudur. İkinci evre yapının ortaya çıkması halidir. Üçüncü evre ise bir alanın varlığından söz etmek için simgesel sermayenin oluşması sürecidir. Bourdieu'nun alanın oluşması için birinci evre olan özerkliğin kazanılması ile anlatmak istediği alan içerisinde gösterdiği dirençtir. Diğer evreler olan yapı ve sermaye ile kastedilen anlam özerkliğin kazanılması ile gösterilen direniş sayesinde bir çatışma meydana gelmektedir iki cephesi bulunan bu çatışma da yazınsal alanına yani kendine ait bir alanının mevcut bulunması ile kendi sermayesini oluşturmaktadır. Bu şekli itibariyle alan içerisinde bir oluşum tamamlanmış olmaktadır. Bu söz konusu evre ile iç içe olduğunu bir kere daha vurgulayacağımız kavramların

bir diğeri olan habitus oluşmakta ve alan kendisini sürekli bir yeniden üretme ile varlığını sürdürmektedir (Bourdieu,1999:36-42)

ALANLAR ARASINDAKİ İLİŞKİ

Alanın etkileri algılanıp bu bağlamda hareket edilebildiği sürece alan inşası etkili olarak araştırmacıya yol göstermektedir. Alanlar arasında bulunan ilişki tarihsel olup sabit değildir. Alanlar arasında tarih aşırı hiçbir yasa bulunmamaktadır. Teolojik değillerdir tersine çevrilmezler (Bourdieu ve Wacquant 2003:109). Bourdieu'ya göre alanlar özerkliklerini kaybedebilirler. Alanların özerkliklerini kaybetmesi durumunda bundan yayıncılar, müzeler etkilenmektedirler. Kitlese pazarlama ve ekonomik çıkarlarını gözetmek isteyen bu söz konusu yayıncılar ve müzeler bunu güncel sanat alanı bağlamında gerçekleştirebilecekleri görüşünü savunmaktadır (Gorski, 2015:55). Bir alan ilişkisi de diğers varsaydığımız özelliklerinin dışında çatışma alanı ve bir rekabet içeren bir mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Çatışma ve rekabetin doğurduğu yegâne sonuç alanın bir savaş alanı analogisi olduğudur. Bu alandaki söz konusu rekabet ve çatışma bu ortama katılanlar arasında varlığını ve şiddetini arttırmaktadır. Alanda etkili olan sermaye çeşidi bilimsel bir alan söz konusu olduğunda bilimsel yetke şeklinde sanatsal bir alan söz konusu olduğunda kültürel yetke, dinsel bir alan söz konusu olduğunda ise papazların yetkesi şeklinde oluşmaktadır. Bu bağlamda rekabetin oluşma biçimi bu bilimsel, kültürel ve dinsel alanlarda tekel kurma ve iktidar alanında çeşitli yetke biçimleri arasındaki dönüşüm oranları ve hiyerarşiye karar verme gücünü elde etme amacı şeklinde ortaya çıkmaktadır (Bourdieu ve Wacquant, 2003:26). Alanları sosyal alanlar ile ilişkisi bağlamında ele aldığımızda sosyal alanlar içerisinde yaratılan etki bazında eylemlerin aritmetik toplamı rastgele değildir ve de sadece ortak bir planın bütünleşmiş sonucu değildir. Alanlar arasındaki rekabet sosyal bir aralıkta meydana gelmektedir. Sosyal aralık alan içerisindeki rekabete etki ederek genel eğilimlerde değişmeler meydana getirmektedir. Bu eğilimler oyunun temel bir hukukunu oluşturmakta ve bu bağlamda iki alan arasındaki ilişkiler ile doğrudan ilişkili olmaktadır (Bourdieu, 2005:61).

HABİTUS

Habitus kavramı Bourdieu'dan önce çeşitli yazarlar tarafından üzerinde düşünülen ve bu bağlamda kaynak oluşturulan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Aristo habitus yerine hexis kavramı ile bir tanımlama getirmiştir. Bu kavram huy, iyelik, edinme ve yetenek anlamlarına gelmektedir. Mauss'un yaptığı hexis tanımı kolektif ve bireysel pratik bilincin yaratmış olduğu herşeydir. Mauss'a göre bu alışkanlık eğitim yolu ile kazanılmaktadır.

Alışkanlık kişilere göre değişmemektedir. Toplum, eğitim biçimleri, kültür ve moda ya bağlı olarak değişme göstermektedir (Tatlıcan ve Çeğin, 2010: 305-306). Habitus üzerine çeşitli tanımlamalar mevcuttur. Bourdieu'nun habitus kavramı bu görüşlerden etkilenerek temelini oluşturmuştur. Hiçbir tanımlama Bourdieu'nun habitus tanımı kadar etkili ve kapsamlı olmamıştır. Habitus kavramının anlatmak istediği salt şekliyle edindiğimiz alışkanlıklar değildir. Bu bağlamda habitus kavramından birçok kişinin çıkardığı anlam alışkanlıktır. Habitus ile ifade edilmek istenen edinilmiş olan alışkanlıkların süreklilik ifade ederek bedende cisimleşmesi ve bu bağlamda bir kültürden etkilenmesi durumudur (Bourdieu, 1990:277). Habitus kişinin zorunluluklar sonucu düştüğü çıkmazdan kurtulmasına sebebiyet veren bir kavramdır. Habitus kişinin sosyal yapı içerisindeki yerini belli bir hiyerarşi içindeki bulunduğu konumunu, cinsiyetlerini, yaş sıralaması açısından aile içerisindeki yerlerini vb. göz önünde bulundurarak bu bağlamda içinde bulunulan her şart ve koşulda eyleyicilere çözüm yolları bulmaya çalışan bir kavramdır (Bourdieu, 2002:558). Habitusun bir diğer özelliği tarihsel bir yönünün bulunmasıdır. Bu bahsettiğimiz özelliklerde işlev ve varlığını sürdürebilmesi için habitusun bu tarihsel özelliğinin olması zorunludur. Bu tarihsel yapı geçmişten gelmektedir ve geleceğe uzanan bir formdadır. O zaman bu bağlamda bir başka habitus tanımı yapacak olursak tarihe dayanarak bireysel ve kolektif pratiklerin meydana getirildiği bir tarih üretme sürecidir (Bourdieu, 2003: 54). Habitus tarihsel özelliğinden dolayı geçmiş deneyimleri aracılığıyla geleceği şekillendirerek şu zamanın etkinliklerini kapsamaktadır. Kişilerin sosyal sınıflarının belirlenmesine önemli katkılar bu sayede sağlanmış olmaktadır. Habitus kavramını açıklamak gerekirse gündelik yaşamdan bir örnek dâhilinde açıklayabiliriz. Habitus yatkinliklardan yola çıkarak insanı biçimlendiren pratik yollar bulmaya yarayan bir kavramdır. O zaman kişinin kendi evine evinde bulunan eşyaların ve odaların konumuna odalarda bulunan eşyalara zaman içerisinde farkında olarak ya da olmayarak alışmaktadır. Yaşadığı alana aşına olan birey herhangi bir zor durum altında kaldığında kendi yatkinliklerinden yola çıkarak anında bir çözüm yolu bulabilecektir. Karanlıkta kaldığını varsayalım bu durumda zaten aşına olduğu evinde koridorlardan geçerek bulması gereken çözümü kolaylıkla sağlayabilecektir. Isınmanın kesildiği durumda yine zaten aşına olduğu evinde hemen pratik bir ısınma yolu bulacaktır. Fakat ortamı değiştirdiğinde bilmediği bir yerleşim yerinde ve bilmediği bir evde olduğunu varsayarsak orada yatkinliklerinden yola çıkarak kendini koruma mekanizması oluşturamayıp çözüm yolu bulamamaktadır. Bourdieu'ya göre habitus bilinçlilik gerektirmeyen bir bilme şeklinin plansız bir yönelmişlik durumunun eyleyicinin açık bir biçimde dile getirmemesi durumunda da geleceğe yönelik planlar yaparak geleceğe yönelmesini mümkün hale getiren toplumsal uzamdaki düzenliliklere pratik bir hâkimiyet

şeklidir. Habitus yatkınlıklar bütünüdür. Toplumsal uzamdaki bir konumun içkin ve bağıntısal niteliklerini bütünleşik bir hayat tarzı şekline tabii kılan mekân ve pratikler ile ilgili olarak bütünleşik bir tercih etme süreci oluşturan birleştirici özelliği olan bir kökendir. Habitus kavramı kavramsallaştırmalar temelinden bakıldığında ürünü olduğu yapının yeniden üreticisi seçilebilecek bütün seçimlerin seçilmemiş bir ilkesi olarak ifade edilmektedir. Bourdieu bu durumu şefsiz orkestrasyon yani düzenli doğaçlama olarak ifade etmektedir (Calhoun, 2007:62). Habitus sadece kişiyi etkilemez bireysel değildir kişi toplumsallaşmış bir özne biçiminde habitusa sahiptir. Habitusun sadece kişiyi etkileyerek bireyselleştiği tek yer üretme stratejileri olarak ifadesi mümkün kılınan anne ve çocuk ilişkisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Habitusta nesnelleştirerek aktörü görünür kılmak ifşa ederek kamusallaştırmak yegâne iş olmaktadır. Bu bağlamda aktörün hakiki bir yaratma faaliyetini gerçekleştirmesini mümkün kılan kişilerin hislerini belli belirsiz yaşayan ne yaşadığını ifade edemeyen aktörlerin bu hislerini kamusal alana çıkartarak zımni olanı örtük olmaktan çıkartma kabiliyetine haiz olması durumudur (Bourdieu: 2013:132). Habitus kavramı Bourdieu'ya göre artık kişinin kimliği olmaktadır. Bu bağlamda habitus kişinin sahip olduğu şey değil bizatihi kişinin olduğu şeydir. Habitus bulunduğu konum ve şarta göre kendini yinelemektedir. Bir ülkeden diğer bir ülkeye giderek yaşam alanınızı değiştirdiğiniz zaman tüketim alışkanlıkları konuşulan dilden kültüre birçok değişiklik gözlemlenecektir. Bu bağlamda habitusun değişebilmektedir. Bourdieu'ya göre birey farklı bir habitusun içerisine girdiği zaman bireyin kendi habitusunda değişiklik meydana gelecektir. Habitus kavramı toplumdaki farklılıkların da farklılık göstermektedir. Toplumsal sınıfları benzer olan kişilerin gösterdikleri davranışlar ile toplumsal sınıfları farklı olan kişiler ile karşılaştırıldığında benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik aynı toplumsal sınıf ve diğer sınıflar içindeki bireyler için de geçerli olmaktadır. Bu durum Bourdieu'ya göre sınıfsal habitus anlamına gelmektedir. Bourdieu toplumsal uzamdaki konumları benzer olan bireylerin paylaştıkları kolektif bilinçler olarak sınıfsal habitusu tanımlamaktadır (Timur, 2006: 17). Habitus kavramının tanımının bir başka ifadesi de şu şekildedir. Aktörlerin aynı biçimde biçimlendirilmiş problemlerine çözüm bulmasını hedefleyen analogik transferi aracılığıyla, geçmişte edinmiş olduğu tecrübeleri birleştirerek sürekli bir algı ve anlama matrisi olarak çalışan bir kavramdır. Bu algı ve eylem matrisi olarak varlığını sürdüren ve sonu olmayan biçimdeki görevlerde başarıyı sağlamayı amaçlayan ve devamlılık arz eden dönüştürülebilir bir eylemler sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Bourdieu, 1977:82- 83). Habitusun bir diğer temel işlevi ise aynı zamanda bireylerin farklı alanlarda benzer konumlar işgal eden alanlar arasında bir benzerlik yaratma kaygısı taşıyarak bu benzerlikler için bir temel sağlamaktadır (Gorski, 2015:61). Bourdieu düşüncesine göre tutum ve konumların uzamları karşılıklı bir ilişki

içerisinde türdeş özellik göstererek birbirlerini oluşturmaktadırlar. Habitus tutumlar ile konumlar arasında bir köprü görevi kurmakta ve bu bağlamda aradaki uyumu sağlamaya çalışmaktadır. Habitusun bu anlamda sağladığı katkı aktörleri konumları ile hizaya getirmektir. Bu bağlamda alana yerleşerek alan ve habitus birbiri ile uyuşmakta ve ilişkisel bir hale gelmektedir (Gorski, 2015:61). Bourdieu’da kavramlar iç içe geçmiş olup birbirlerini tanımlama aracı olarak kullanılmaktadırlar. Alan kavramını ifade ederken sermaye kavramından yararlanan Bourdieu habitusu alan ile yapılandırmaktadır. Habitus kesişen bir dizi alanın yarattığı içkin zorunluluğun metalaşmasının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Alan habitusu şekillendirmekte ve bunu sağladığı şekli ile varlığını sürdürmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2003:118). Habitusu şekillendiren alan habitusun varlığı aracılığı ile yeniden üretimi sağlayacak olan eyleycileri harekete geçirerek varlıklarını sürdürmelerinde önemli rol oynamaktadır. Habitus bu bağlamda insanın varoluş biçimi olarak ve bedenselleşmiş toplumsallık ile ilişkili olarak dünyayı şekillendirerek ona anlamlar yüklemekte ve onu belli bir dünya anlayışı ile var etmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2003:118). Habitusun tam anlamıyla bireysel olmadığı için hal ve hareketleri tek başına belirleyememektedir. Habitus bireysel olmamasından dolayı eyleycilerin içinde işlevini sürdüren yapılandırıcı bir özelliğe sahip bulunan bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır. Habitusun bu mekanizması aktörlerin söz konusu olup karşılaştıkları birçok durumlar ile başa çıkmayı sağlayarak onlar için yapılandırıcı strateji üretme ilkesi olmaktadır (Bourdieu ve Wacquant: 2003:27). Habitusun bir başka işlevi toplumsal uzamdaki eyleycilerin büsbütün akılcı olmadan sahip buldukları her şey için bu araçların verimlilikleri en üst düzeyde kullanabilecekleri seviyeye çıkartacak biçimde düzenlemeden, hedeflerini apaçık biçimde ortaya koymadan, planlar tasarılar yapmadan bu eyleycilerin makul ve geçerli olduklarını açıklamaktır. O zaman habitus bu bağlamda hükmedilebilir olduğundan toplumsal uzamda eyleyici açısından karşılına çıkan yeni deneyimler ile sürekli olarak gelişme göstererek kader değil değişme gösteren bir yatkınlıklar bütünü olarak ifade edilmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2003:121-124). Habitusun bir diğer özelliği ise eyleyciler sınıfının ya da özel bir eyleyicinin eyleyciler sınıfının pratikleri ile onların tüm varlıklarını bir araya getiren anlatma biçimlerini aktarabilmesidir. Bu pratikleri ile bir üslup birliği oluşturması habitusun önemli bir işlevi olmaktadır. Toplumsal uzamdaki bir konum için içkin ve bağıntısal niteliklerini üniter bir biçimde yaşam stili olarak ifadesinin de bir yolu olmaktadır. Bu bağlamda habitus kişilerin varlıkların pratiklerinin tercih edilmesinde birlik olarak bir bütün dâhilinde ifade edilen birleştirici bir kökendir (Bourdieu:1995a, 23).

SERMAYE

Bourdieu sermaye konusu üzerine çalışmalar yapmış olup belli sınıflamalar içerisinde sermayeye tanımlamalar getirmiştir. Bourdieu 4 çeşit sermaye tanımı yapmaktadır. Bu sermaye tipleri şu şekildedir; kültürel sermaye, sosyal sermaye, simgesel sermaye ve ekonomik sermayedir. Bourdieu sosyolojisinde bu sermayelerin ortak bir noktası tüm sermaye tiplerinin olumsal yanını meydana getiren altlığında eğitimin önemi yegâne olmasıdır (Köse;2004,52). Alanı tanımlayan Bourdieu bu alanda hüküm sürme çabaları sonucu elde edilen herşeyi sermaye ile tanımlamıştır. Bourdieu düşüncesinde sermayenin bir alan ile ilişkili olmaması durumunda varlığı söz konusu olmamaktadır. Alan ile ilgili daha öz oluşturacak bir tanımlama bazı sermaye biçimine metfun bulunan konumlar arasında bulunan tarihsel nesnel bağıntılardan meydana gelmektedir. Bir alanın hâkimiyeti manyetik bir alan biçiminde nesnel kuvvetlerin yapılanarak oluşturduğu bir sistem bütünüdür. Nesnel kuvvetlerin yapılanmasının sonucu buraya dâhil tüm eyleycilere empoze edebildiği tikel bir ağırlık merkezi ile teçhiz edilmiş bağıntısal bir konfigürasyondur (Bourdieu ve Wacquant: 2003:25). Bourdieu'ya göre sermayenin yapısını oluşturan iki yapı kültürel sermaye ve sosyal sermayedir. Bourdieu kültürel sermayenin bağıl ağırlığının fazlaşmasının ekonomik sermayenin kendisinin otomatik şekilde yeniden üretme mekkesini yok etmediğini vurgulamaktadır. Bourdieu'nun sermaye çeşitleri arasında birbirine dönüşüm bağlamındaki yaptığı değerlendirmeler ölçüsünde ekonomik sermaye önemli olmaktadır (Wacquant, 1996:240). Bourdieu sermaye biçimlerini sınıflandırarak ifade etmiştir. Ekonomik sermaye anında ve direkt olarak paraya çevrilebilir ve mülkiyet hakları şeklinde kurumsallaştırılabilmektedir. Kültürel sermaye belli şartlar altında ekonomik sermayeye çevrilebilen ve eğitim kurumları aracılığı ile kurumsallaştırılabilen sermaye türüdür. Bir diğer sermaye türü olan sosyal sermaye toplumsal yükümlülüklerden meydana gelen, belli koşullar söz konusu olduğunda ekonomik sermayeye çevrilebilen bir sermaye türüdür. Sosyal sermaye bu bağlamda bir soyluluk unvanı gibi şekillerde kurumsallaştırılabilmektedir (Bourdieu, 2010:49).

Kültürel Sermaye

Bourdieu düşüncesinde kişilerin konumları iki farklılaştırma ilkesine dayanmaktadır. Bu farklılaştırma ilkeleri ekonomik sermaye ve kültürel sermayedir. Kişiler sahip oldukları konumlarını ekonomik sermaye ve kültürel sermayelerinin ağırlığına göre almaktadırlar (Bourdieu,1995:20-22). Bourdieu'ya göre kültürel sermaye toplumsal uzam üzerindeki eyleycilerin konumlarını ekonomik sermaye ile belirleyen bir sermaye türü olarak ifade etmektedir. Kültürel sermaye kişilerin doğduğu andan itibaren kazandığı sermaye türüdür.

Kültürel sermaye eyleyenin doğumundan itibaren eğitim kurumları ve aile kurumları başta olmak üzere toplumsal uzamdaki sosyal yaşamı boyunca edindiği pratikler pekiştirdiği tüm donanımı şeklinde ifade edilmektedir. Bourdieu kültürel sermaye ile farklılıkları açıklamaya çalışmaktadır. Bu söz konusu farklılıklar ile kültürel sermaye anlamaya çalışılarak kültürel pratikler ve eğitim performanslarındaki ekonomik eşitsizlikler ile açıklanamayan farklılıkları ortaya koyma amacı gütmektedir (Brubaker, 1985:97). Bourdieu toplumsal uzamdaki eyleyenlerin bu bağlamda sahip buldukları toplam sermayesine ve sermaye türüne göre bir sınıflama tasarlamaktadır. Bourdieu Ayrım Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi kitabında çeşitli çözümlenmelerde bulunmuştur. Bu çözümlenmeler kişilerin müzik zevklerinden yemek tercihlerine, izledikleri sinemadan takip ettikleri tv programları, meslekleri, gelir durumları ve ikamet yerleri arasındaki ilişkileri bu çerçevede değerlendirmektedir (Bourdieu, 1994a:128-129). Kültürel sermaye kavramı ekonomik sermayenin bir eşi olarak eyleyicilerin toplumsal uzamdaki konularının belirleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel sermaye eyleyenlerin üretim ilişkilerine bağlı biçimde konumlandırılmalarına bağlı geleneksel sınıf anlayışına farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Ayrım Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisinde Bourdieu'nun belirttiği gibi beğenilerin sınıf konumundaki eyleyicilerin kendilerini ortaya koydukları objektif biçimde sınıflandırılmış pratikleri, sınıf pozisyonunun sembolik bir ifade biçimine dönüştürdüğünü ifade etmektedir (Bourdieu,1994a: 175). Bourdieu toplam sermaye açısından toplumsal alandaki profesörleri ve işçileri, kültürel sermaye ve ekonomik sermaye açısından ise profesörleri ve patronları karşı kutuplara yerleştirmektedir. Bourdieu sağ veya sol görüşe sahip olan siyaset tercihlerinde bu duyulan eğilimi toplam sermayeye olduğu kadar bu toplam sermaye içerisinde mevcut bulunan kültürel sermaye ve ekonomik sermayenin hacmine bağlı kalarak açıklama getirmektedir (Bourdieu, 1995a:22). Bourdieu bu açıdan toplam sermayede mevcut bulunan kültürel sermaye ve ekonomik sermayeye bağlı kalarak sınıflara yönelik yapılan çözümlenmeleri kâğıt üzerinde kalan kurgular olarak eleştirmektedir. Bourdieu kültürel sermaye kavramı gibi büyük bir çeşitlilik ten meydana gelen bir nesnelere yığınını, karşılaştırmalı biçimde düşünebilecek biçimde kurma çabasına dayanarak araştırma esnasında meydana gelen pratik problemlerde temellenen araçları kullanma yoluna giden ampirik araştırmaların önemli olduğu ve kullanılması gerektiği üzerinde durmaktadır (Bourdieu ve Wacquant, 2003:158). Bourdieu kültürel sermayenin 3 farklı şekilde bulunduğunu ifade etmektedir. Bunlardan birincisi cisimleşmiş hal olan beden ve zihnin uzun süreli yatkinlikleri şeklinde ifadesidir. Kültürel sermayenin ikinci bir ifade yolu kitap, sözlük, makine ve enstürman şeklinde kültürel emtia şeklinde ifadesidir. Üçüncü bir ifade şekli ise kurumsallaşmış biçimde eğitim vasıfları örneğinde görüleceği üzere güvenceye alındığı

öngörülen kültürel sermayenin içeriğiyle aynı nitelikler verdiği için ayrılması gerektiği düşünülmektedir (Bourdieu, 2010:49).

Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye toplumsal uzamda eyleyenlerin sahip buldukları konumlarını ve bu konuma gelmelerinde bütün sermayelerini artırarak, devam etmelerinde önemli bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bourdieu'ya göre sosyal sermaye kişilerin veya grupların devamlı bir ilişkiler ağına, hemen hemen kurumsallaşmış ikili tanıma ve tanınmalarına yani karşılıklı ilişkilerine sahip olması nedeniyle elde ettiği potansiyel kaynak ya da gerçek kaynakların toplamı şeklinde ifade edilmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2003:108). Sosyal sermaye sürekli ağlara sahip olma/tasarruf etme ile ilişkili potansiyel kaynakların ve aktüel kaynakların birlikte kullanılması ile ortaya çıkan bir sermaye türüdür. Bir başka ifade ile sosyal sermaye bir gruba ait olma güdüsü ile ortaya çıkan aidiyete dayanan kaynaklar ile ilişkili olan kaynaklar birlikteliğidir (Bourdieu,1983:190-191). Bourdieu sosyal sermaye kavramını habitus, alan ve sermaye kavramları üzerine şekillendirmiştir. Sosyal sermaye gerek duyulduğunda yararlı destekler sağlamayı amaçlayan, saygınlığı simgeleyen toplumsal ilişkilerin doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkan bir sermaye türüdür. Bourdieu en özet şekli ile sosyal sermayeyi karşılıklı tanışıklıklar sonucu meydana gelen uzun ömürlü iletişim ağlarında kişilerin veya grupların hissesine düşen kaynakların toplamıdır (Field, 2008: 20) Bourdieu sosyal sermayeyi bir kolektif mal olarak görmemektedir. Sosyal sermayeyi kişisel bir kaynak olarak ele almaktadır. Sosyal sermaye kavramı toplumsal uzamın toplumsal gerçekliğinde sosyal sermaye sadece diğer sermaye çeşitleri ile beraber açığa çıkmaktadır. Sosyal sermaye bu bağlamda toplumda kişiler arasındaki ekonomik ve kültürel sermayenin dağılımındaki eşitsizlik sosyal sermaye alanı üzerinde her zaman eşitsizliklerde bir güçlenme meydana getiren bir olgu şeklinde ortaya çıkmaktadır (Braun,2002:9).

Ekonomik Sermaye

Bourdieu'nun sermaye tiplerinden ekonomik sermaye ekonomi ile doğrudan ilişkili olup salt ekonomik kaynakların elde bulundurulması yolu ile elde edilen sermayedir. Bu sermaye türü Marx'ın fikirlerinden elde ederek onun tanımından alıntılıyarak ortaya koyduğu bir türdür. Bu noktada Marx ile Bourdieu aynı tanımdan bahsediyor gibi görünseler de iki tanımlama arasında farklar bulunmaktadır. Bourdieu'nun ekonomik sermaye anlayışı kişilerin sahip oldukları mal mülk ilişkisi olup ekonomik olan ekonomik olmayandan bağımsız ve ilişkisiz değildir. Kavramları ve metodolojisi iç içe olan Bourdieu'yu anlamak için ekonomik sermayesi ile bir

anlam çabası doğru değildir. Diğer temel sermaye türleri olan kültürel sermaye, sosyal sermaye ve simgesel sermaye türleri üzerinden bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Marx'ın sermaye anlayışında bu söz konusu sermaye sınıfının sınırları bellidir. Marx bu tanımlama ile burjuva sınıfı betimlemesi yapmaktadır. Yani bu sermaye sınıfı ile Marx'ın anlattığı ekonomik açıdan söz konusu üretim araçlarını elinde bulunduran ölçütü kesin olarak belirtilen bir sermayedir. Bourdieu'nun sermaye kavramını tanımlamamız için alan kavramını öncelikli olarak anlamlandırmamız gerekmektedir. Alan kavramı ile karşılıklı bağımlılık ilişkisi içerisinde olan bir diğer kavram sermaye kavramıdır. Bourdieu alanın yapısını detaylandırmak alanı ayrıntılarıyla ortaya koymak için sermaye kavramı üzerinde durmaktadır (Bourdieu 1986b; 2000a:11-13, Swartz 1997). Bourdieu'nun sermaye görüşü kültürel ve toplumsal kaynak bakımından çeşitliliği esas teşkil eden kapsamlı bir görüştür. Bourdieu değeri bütünü itibariyle tökselci bir sermaye anlayışına hâkim olan ekonomik mülkiyete dayandırılan sermaye görüşünü kabul etmemektedir. Bourdieu'ya göre sermaye şekilleri değerlerini içsel özelliklerinden almazlar diğer sermaye şekillerine karşı etki ettikleri ve özgül farklılıklar meydana getirdikleri belli başlı alanlardan almaktadırlar (Bourdieu ve Wacquant: 2003:101).

Simgesel Sermaye

Bourdieu simgesel sermaye kavramını sermayenin çeşitlerine yönelik olarak yaptığı analitik ayırım doğrultusunda kullanmıştır. Simgesel sermaye diğer sermaye türleri ile devamlı karşılıklı etkileşim içinde tanımlanmaktadır. Bourdieu simgesel sermayeyi ampirik araştırmalarında geliştirerek kullanmaktadır. Simgesel sermaye ekonomik dünyanın dışında kalan ve simgesel düzeyde işleyen alanları çözümlenmek amacıyla kullanılan bir sermaye türüdür. Simgesel sermaye ile üretimin, pazarın, metaların, egemenliğin, iktidarın ve bunlara bağlı olarak meydana gelen şiddetin simgesel olduğu toplumsal yaşamın bu soyut, simgesel boyutunda, simgesel düzeyde işleyen mekanizmaların işleyişlerini ortaya koyma amacı gütmek amacı taşımaktadır. Bourdieu çalışmaları neticesinde öncelikli olarak toplumsal yapı ile bilişsel yapı arasında ortaya çıkan karşılıklı ilişkinin önemini vurgulamaktadır. İkilikleri aşma yaklaşımının bir uzantısı şeklinde toplumsal yapı ile bilişsel yapı arasında meydana gelen ayrımı da yapay biçimde değerlendirmektedir. Bourdieu toplumsal yapılar ile bilişsel yapılar arasında toplumsal dünyanın objektif bölünmeleri ile eyleyenlerin onlar üzerine uyguladıkları görme ve bölme ilkelerinde bir tutarlılık durumu mevcuttur (Bourdieu ve Wacquant,2003:21)

Simgesel sermayede eyleyenler üzerinde habitusun aracılığıyla elde tutulabilir olan bu söz konusu tutarlılığın kavranması için simgesel alanın kendine has özellikleri ile beraber incelenmesi, bu süreçte de alana özgü sunulan kavramsallaştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Simgesel sermaye bu ihtiyacın bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Simgesel sermaye ele alınan alanda sermayenin dağılım yapısının ürünü olan algılama kategorilerinin ürünü olan bölünme ilkelerine göre ilkelerine, sınıflandırma sistemlerine, sınıflandırıcı kalıplara göre algılandığı an itibariyle ekonomik, kültürel ya da toplumsal sermaye olarak ifade edilmektedir (Bourdieu, 1995:158).

SİMGESEL ŞİDDET

Bourdieu'nun simgesel şiddet kavramı varlığı açık şekilde belirli olmayan egemen/tabii ilişkilerinin simgesel boyutunu açıklamak amacı ile kullandığı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bourdieu, şiddet olgusunun açık, fiziksel boyutunun ötesinde sermaye kavramının ekonomik boyutunu detaylı bir biçimde açıklamak amacı ile bu kavramın simgesel boyutta işlendiğine dikkat çekmektedir. Simgesel şiddet kavramı simgesel şiddeti uygulayanlar ve simgesel şiddete tabii olanlar olmak üzere iki taraf belirlemiştir. Bourdieu'nun bu kullanımında simgesel şiddetin iki temel özelliği bulunmaktadır. Bir toplumsal eyleyen üzerinde kendi suç ortaklığından yola çıkarak uyguladığı şiddet biçimidir. İçinde buldukları doğdukları toplumsal ortamın tüm koşullarını sorgulamamaları ve sorgusuz kabullenmeleri bu sürecin yeniden üretimine bir temel teşkil etmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2003:166). Bourdieu'ya göre simgesel şiddet egemenlik altında bulunanların habitusunu meydana getiren yapılar ile bunların uygulanmış olduğu egemenlik ilişkisi arasında gerçekleşmektedir ve bu iki yapı arasındaki uyuma dayanmaktadır. Simgesel şiddeti algılama biçimi şu biçimdedir; egemenlik altında bulunan egemen olanı, egemenlik ilişkisinin ürettiği ve bundan ötürü de egemen olanın çıkarlarına uygun şekilde kategoriler aracılığı ile ifadesinin mümkün olduğu algılanmaktadır (Bourdieu, 1995:210). Simgesel şiddeti uygulayanlar bakımından bu süreç doğallaştırılmıştır. Sürecin doğallaştırılmış olması etkinliği ve sürekliliği açısından garantisi olarak ifade edilmektedir. Egemen pozisyonda bulunan eyleyicilerin bir şartı, tabii olanların sürece aktif biçimde katılımları ile yeniden üretme sürecine dahil olmaları şeklinde ise diğeri de sürecin doğallığının yerleşik biçimde kabul görmesidir. Gramsci'ye göre toplumsal sınıfların çıkarlarının ideolojik düzeyde temsili mümkün olmaktadır. Bu ilişkinin temelinde sınıfların maddi çıkarlarından hareketle tanımlanabilecek bir dünya görüşünün varlığı bulunmaktadır. Bourdieu'nun simgesel şiddet teorisi ile Gramsci'nin hegemonya teorisi arasında önemli farklar bulunmaktadır. Bu farklılardan en önemlisi ilkinin hiçbir etki aşılama ve ikna çalışması olmamasıdır (Bourdieu ve Wacquant, 2003:167).

SONUÇ

Bourdieu'nun kavramsal araçları bir yandan toplumsala dair yapılan çalışmalarda karşılaşılan ikiliklere ilişkin bir açılım sağlarken diğer yandan da toplumsal olguların açıklanması sürecine farklı açılardan bakılmasına imkân tanımaktadır. Bu araçlardan dört tanesinden (habitus, alan, sermaye, simgesel şiddet) oluşan kavramlar seti çalışmalarının temelini oluşturmuştur. Bourdieu'nun bu kavramları tek başlarına kullanılabilen kavramlardır. Bourdieu tüm bu kavramları kullanırken bir diğerinden faydalanmıştır. Bu kavramların en büyük teorik önemleri karşılıklı ilişki içerisinde olmalarından kaynaklanmaktadır. Bourdieu'nun teorisine baktığımızda temelinde habitus, alan ve sermaye gibi kavramlara tanımlamalar getirerek toplumsal gerçekliği bu kavramlar eşliğinde anlamaya çalışmaktadır. Bourdieu toplumsal olaylara bakış açısı getirmek ve bu bağlamda sınıflar arasında ortaya çıkan çatışmaları açıklayabilmek için belirlediği farklı alanlar mevcuttur. Güce göre şekillenmekte olan bu alanlar mevkiiler arasındaki ilişkilerden meydana gelmektedir. Bu gücün şekillenmesi sermayenin dağılımına göre gerçekleşmekte olup değişiklik göstermektedir. Bourdieu'nun sermaye kavramını özetleyecek olursak ekonomik, sosyal, toplumsal, kültürel sermaye olarak dört başlık altında toplanmaktadır. Sosyal sermaye toplumdaki ilişkiler bütünü şeklinde ifade edilmektedir. Ekonomik sermaye ile anlatılmak istenen ekonomik kaynakların tamamıdır. Kültürel sermaye eğitim yoluyla elde edilmiş her şey olarak tanımlanmaktadır. Simgesel sermaye sahip olunan simgesel değerlerdir. Bourdieu'nun bir başka kavramı olan habitus ise sistemin yeniden üretimi sağlamaktadır. Bourdieu salt yapı ve salt bireyi ele almaktadır. Bu bağlamda her iki etkenden bir tanesini edilgen konuma yerleştirmektedir. Bourdieu metodolojisi makro ve mikro kuramlardan önemli bir kopuş sergilemekte klasik nesnelliğin net ve kati ifadelerinden kaçınılmasına olanak tanımaktadır. Bourdieu'nun kavramlarını bilmenin ve anlamının sağladığı bir yarar düşünsel sosyolojisi olayların incelenmesi ve yorumlanması için elverişli bir yöntem kazandırmaktadır. Bourdieu'nun yapmak istediği yöntemin hassasiyetle uygulanarak belli sorumluluklar çerçevesinde işe yarar sonuçlar almaya olanak tanınmasıdır. Bourdieu'nun sermaye, alan ve habitus kavramları bize toplumsal yapıyı çözümleme ve bu bağlamda çoklu sınıf yapılarına bir bakış açısı kazanma imkânı tanımaktadır. Bourdieu sosyolojisinde politik iktisat kültürü tanıma ve anlamada belirleyici rol oynamaktadır. Bourdieu metodolojisi ile kültürel durum, sınıfsal konumun durağanlığını garanti altına almaktadır. Bağlısallığı gerçekliğin temel koşulu olarak görmektedir. Ekonomik durum, sınıfsal konum ve kültürel beğeniler arasında meydana gelen karşılıklı ilişkinin karmaşık yapısı kaybolmaktadır. Bourdieu sosyolojisinde diyalektik es geçilmiştir. Onun çoklu sınıflarında alt

sınıflar ile ucuz pembe diziler, statü ve gestus sahibi burjuvazi ile yüksek sanat özdeşleşmiş şekilde karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Bourdieu, Pierre (1983). “Ökonomisches Kapital, Kulturelles Kapital, Soziales Kapital”, Hrsg: Kreckel, Reinhard, Soziale Ungleichheit, Soziale Welt, Sonderband 2. Göttingen.

Bourdieu, Pierre Et Al. (1990). Photography: A Middle-Brow Art, Stanford :Stanford University Press Bourdieu.

Bourdieu, Pierre (1991). “Sport And Social Class”. Rethinking Popular Culture, (Ed) Chandra Mukerji Michael Schudson, University Of California Press: London.

Bourdieu, Pierre (1994). Distinction: A Social Critique Of The Judgement Of Taste. Londra: Routledge And Kegan Paul.

Bourdieu, Pierre (1995). Pratik Nedenler. Çev. Hülya Tufan. İstanbul: Kesit Yayıncılık.
Bourdieu, Pierre (1997). Toplumbilim Sorunları. Çev. Işık Ergüden. İstanbul: Kesit Yayıncılık.

Bourdieu, Pierre (1999a). Sanatın Kuralları. Çev. Necmettin Kamil Sevil. İstanbul: Yky

Bourdieu, Pierre (1999b). Outline Of A Theory Of Practice. (Tr.) Richard Nice. Cambridge: Cambridge University Press.

Bourdieu, Pierre (2000a). Televizyon Üzerine. Çev. Turhan Ilgaz. İstanbul: Yky.

Bourdieu, Pierre, Volume I. (2000b) Derek Robbins (Ed.) İçinde, S. 87-116. (Theory And Society Vol.14, S. 745-775).

Bourdieu, P. (2005). Hukukun Gücü: Yasal Alanın Sosyolojisine Doğru. Çeviren: Sibel Demir, Ankara: Kalan Yayınları.

Bourdieu, P. (2006a). Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine. Çeviren: Hülya Uğur Tanrıöver, İstanbul: Hil Yayınları.

Bourdieu, P. (2006b). Sanatın Kuralları: Yazınsal Alanın Oluşumu Ve Yapısı, Çeviren: N. Kamil Sevil, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bourdieu, P. (2007). “Viva La Crise!: Sosyal Bilimde Heterodoksi İçin”, İçinde: Güney Çetin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan (Der.) Ocak Ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bourdieu, Pierre (2010). “Sermaye Biçimleri”, Derleyenler: M. M. Şahin Ve A. Z. Ünal, Sosyal Sermaye, Değişim, İstanbul.

Braun, Sebastian. (2002). “Soziales Kapital, Sozialer Zusammenhalt Und Soziale Ungleichheit”, Aus Politik Und Zeitgeschichte.

Brubaker, Rogers (1985). “Rethinking Classical Theory: The Sociological Vision Of Pierre Bourdieu”.

Calhoun, C. (2007). “Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları”, İçinde: Güney Çetin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan (Der.) Ocak Ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi. İstanbul: İletişim Yayınları.

Swartz, David. (1997). Kültür Ve İktidar Pierre Bourdieu’nun Sosyolojisi, İstanbul, İletişim Yayınları.

Gorski, Philip S. (2015). Bourdieu Ve Tarihsel Analiz, İstanbul, Heretik Yayıncılık.

Field, John (2008). Sosyal Sermaye, 2.Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul. Köse, H. (2004). Bourdieu Medyaya Karşı, İstanbul: Papirüs Yayınevi.

Tatlıcan, Ü, Çeğin, G. (2007). “Bourdieu Ve Giddens: Habitus Veya Yapının İkiliği”, İçinde: Güney Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan (Der.) Ocak Ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi. İstanbul: İletişim Yayınları.

Timur, Taner (2006). Marksizm, İnsan Ve Toplum Balibar, Seve, Althusser, Bourdieu, İstanbul, Yordam Kitap.

Wacquant, Loic J. D. (2003). “Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar’a Giriş”, İçinde Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar, İstanbul, İletişim Yayınları.

Wallance, Ruth, Wolf, Allison (2013). Çağdaş Sosyoloji Kuramları, İstanbul, Doğu-Batı Yayınları.

